

Dagvattenkanal vid Skogstorps gamla tomt

L2011:8618

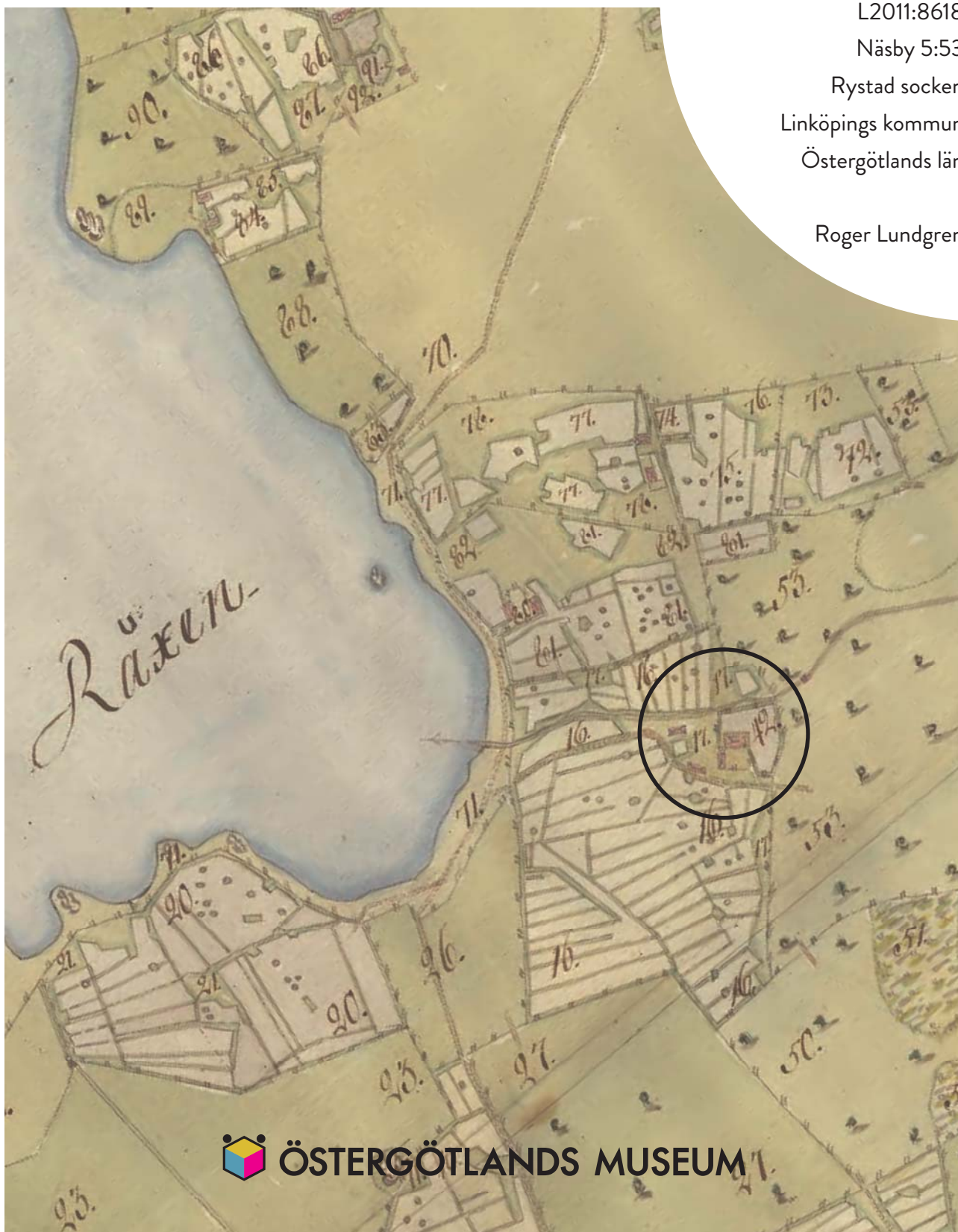
Näsby 5:53

Rystad socken

Linköpings kommun

Östergötlands län

Roger Lundgren

Tekniska och administrativa uppgifter

Fastighet/kvarter/sträcka	Näsby 5:53
Socken/stad	Rystad
Kommun	Linköping
Län och landskap	Östergötland
Lämningsnummer	L2011:8618 (RAÄ-nr Rystad 272:1)
Koordinater (N/E)	6480110, 537550
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH2000
Mätteknik	Nätverks-RTK
Typ av undersökning	Arkeologisk schaktningsövervakning
Länsstyrelsens diarienummer	431-18837-2020
Länsstyrelsens handläggare	Claes Theliander
ÖM diarienummer	0008/21
ÖM projektnummer	001715
KMR uppdragsnummer	202100237
Uppdragsgivare	Länsstyrelsen Östergötland
Kostnadsansvarig	Linköpings kommun
Projektledare	Roger Lundgren
Biträdande projektledare	-
Personal	-
Rapportansvarig	Roger Lundgren
Fältarbetstid	2023-05-29
Totalt utreddes/undersöktes	7 schakt om ca 35 löpmeter
Fynd	Nej
Foto	Ja
Analys	-
ÖM Instrasis nummer	-
Grafik	Roger Lundgren
Renritning	-
Grafisk form	Johan Levin

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.
Upphovsrätt: om inget annat anges gäller Creative Commons licens CC BY.
Villkor på <http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/se>

Dagvattenkanal vid Skogstorps gamla tomt

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Antikvarisk bakgrund	4
Syfte, metod och dokumentation	4
Resultat	4
Referenser	9
Bilaga 1. Schaktbeskrivningar	10
Bilaga 2. Anläggningsbeskrivningar	11

Omslagsbild: Utsnitt ur en ägoavmätning från 1807.

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM
ARKEOLOGI OCH BYGGNADSVÅRD

Box 232 • 581 02 Linköping • 013 - 23 03 00 • www.ostergotlandsmuseum.se

Sammanfattning

Östergötlands museum utförde under försommaren 2023 en arkeologisk undersökning i form schaktningsövervakning inom fastigheten Näsby 5:53, Rystad socken, Linköpings kommun, Östergötland.

Undersökningen genomfördes med anledning av att Linköpings kommun avsåg att låta stadsdelen Ekängen expandera i området och att en dagvattenkanal därför skulle förläggas i norra kanten av den registrerade utbredningen för Skogstorps gamla tomt, fornlämning L2011:8618 (RAÄ-nr Rystad 272:1). I ett av de sju sökschakten som grävdes i samband med undersökningen framkom vad som föreföll utgöra något slags omrört lager innehållandes förmodade raseringsmassor. Lagret torde hänga samman med ett sedan tidigare känt kulturlager som påträffats vid en utredning år 2018.

Roger Lundgren
antikvarie

Inledning

Försommaren 2023 utförde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning på fastigheten Näsby 5:53, Rystad socken, Linköpings kommun, Östergötland. Undersökningen genomfördes med anledning av att Linköpings kommun avsåg att låta stadsdelen Ekängen expandera i området och att en dagvattenkanal med utökad kapacitet därför skulle förläggas i norra kanten av den registrerade utbredningen för Skogstorps gamla tomt, fornlämning L2011:8618 (RAÄ Rystad 272:1). Lämnings registrerade utbredning utgår från bebyggelse som den är markerad på en ägoavmätning från år 1807. Undersökningen utfördes efter beslut av Länsstyrelsen Östergötland och för de uppkomna kostnaderna stod Linköpings kommun. Ansvarig för undersökningen var antikvarie Roger Lundgren, vilken även svarar för denna rapport.

Antikvarisk bakgrund

Det äldsta kända skriftliga belägget för platsnamnet Skogstorp härrör enligt ortnamnsregistret från jordboksanteckningar rörande arvet efter kung Karl Knutsson år 1473. I samband med en arkeologisk utredning år 2018 gjordes en översiktlig genomgång av husförhålls- och mantalslängder för Näsby och Rystads socken (se Norrgren 2019). Enligt denna utgjorde Skogstorp ursprungligen av ett frälsehemman under Näsby säteri, vilket övergår i eget hemman under slutet av sextonhundratalet och fungerar så fram till 1801 då gården istället används som bostad för medellösa och daglönare. Från 1841 förefaller gården stå öde. I samband med fornminnesinventering 1980 gjordes en besiktning av gårdstomten men enligt uppgift i KMR kunde inga byggnadslämningar då urskiljas på platsen som dock anmärktes vara 'till stor del täckt av röjningssten'.

Vid en arkeologisk utredning utförd år 2001 inför villabebyggelse grävdes några sökschakt inom gårdstomten varpå ett stolphål påträffades (Ternström 2001). Vid en arkeologisk förstudie utförd år 2010 utpekades gårdstomten som ett möjligt torpläge (Feldt & Lundberg 2010). Slutligen grävdes sökschakt i samband med tidigare nämnd utredning 2018 då ett kulturlager innehållandes kol, sot, enstaka brända ben, slagg samt trärester påträffades i norra delen av bytomten (Norrgren 2019). Träkol från lagret kunde genom ¹⁴C-analys dateras till perioden 1290–1410 e Kr.

Syfte, metod och dokumentation

Syftet med undersökningen var i första hand att tillse att fornlämning ej kommer till skada. Om så ej var möjligt skulle framkomna lämningar undersökas och dokumenteras medelst ett vetenskapligt arbetssätt samt, om det var möjligt, dateras. För att underlätta exploatörens planering kom schaktningsövervakningen att genomföras som sökschaktsgrävning i förväg varvid provschakt grävdes på valda platser inom det planerade arbetsområdet. Detta för att på så sätt försöka konstatera eller få indikation på eventuell närvaro av fornlämning dold under mark. Markytan banades skiktvis av med maskin ner till förmodad anläggningsnivå. De upptagna schakten dokumenterades genom digital positionsbestämning med nätverks-RTK samt gavs en kortfattad beskrivning. Potentiella anläggningar positionsbestämdes och grävdes sedan igenom för hand. Konstaterade anläggningar dokumenterades enligt vedertagen arkeologisk praxis.

Inför fältarbetet samt under rapportarbetet har lämpliga digitala arkiv och resurser konsulterats, då främst Kulturmiljöregistret KMR och Lantmäteriets ArkivSök.

Dokumentationsmaterial i form av databasfiler och digitalfoton förvaras på Östergötlands museum. Inga föremål tillvaratogs vid undersökningen.

Resultat

Undersökningsområdet består av gräsbevuxen tidigare åkermark med ett impediment i sydväst samt en uppkastad vall/bank längs norra sidan. Den öppna ytan öster om impedimentet nyttjas i dagsläget som bollplan. Vallens ursprung är oklart men torde sammanhånga med utdikning av den mosse som tidigare låg någon halvkilometer österut och som genomfördes successivt under artonhundratalet (se Svarvar & Lundgren 2020). På häradsökonomiska kartan 1868–77 framgår att läget för det dike vari vattnet leddes ut till Roxen i stort sett exakt sammanfaller med vallens sträckning vid Skogstorp. Även idag finns ett mindre dike på norra sidan om vällen även dess kapacitet synes vara av betydligt mera lokal karaktär.

I samband med schaktningsövervakningen grävdes sju sökschakt inom undersökningsområdet. Sökschaktens sammanlagda längd uppgick till 34,5 löpmeter och den sammanräknade schaktytan uppgick till 82 m².

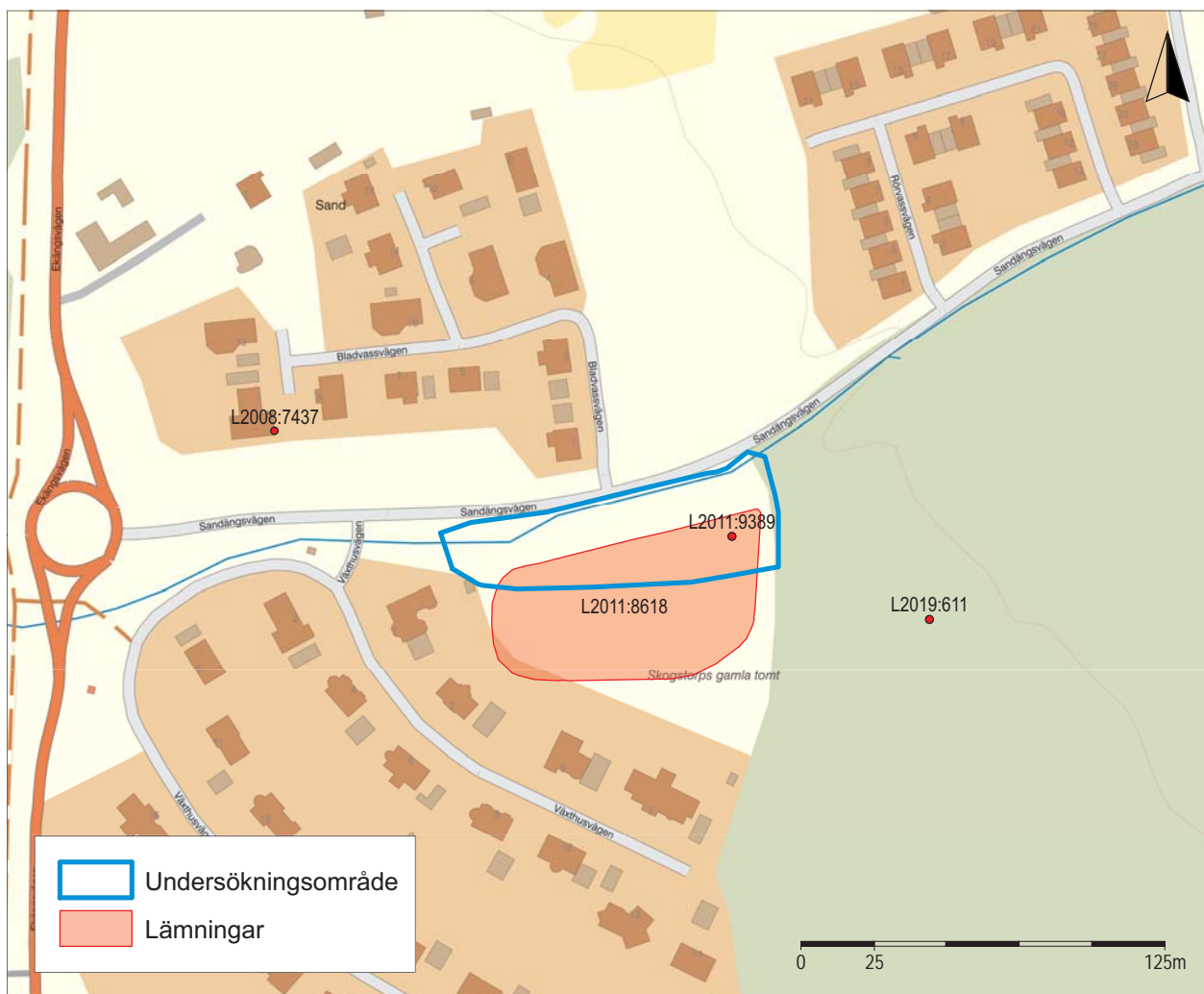

Figur 3. Rektifierat utsnitt ur Häradsekonomska kartan år 1868–77 med aktuellt undersökningsområde och schakt markerade. Skala 1:5 000.

I två av schakten, S319 & S325, gjordes observationer som går att sätta i samband med Skogstorps gamla tomt. I S329 påträffades ett flammigt heterogent lager av kol/sot med ställvisa inslag av grå respektive gulbrun sand samt sten. Lagret hade en mäktighet om ca 10–15 cm och innehöll även spridda trärester samt djurben. Lagret sammanhänger med det lager som påträffades i samband med 2018 års utredningsschaktning (se Norrgren 2019). Den 2018 år framkomna delen av lagret var dock av betydligt sotigare och svartare karaktär än den nu framschaktade delen som jämförelsevis kan beskrivas vara av mer uppblandad karaktär. Detta torde bero på att den nu framschaktade delen sammanfaller med lagrets upphörande och avgränsning mot norr. Någon tydlig förklaring till lagrets uppkomst har inte kunnat etableras men karaktären och den relativt distinkta utbredningen antyder att lagret har en ganska snäv uppkomst i tid och funktion varför raseringslager efter

någon slags enklare byggnad torde kunna ligga nära till hands. Några lämpliga syllstenar eller annan grund kunde dock inte observeras i det nu grävda schaktet. Under lagret framkom ett par flacka fördjupningar/gropar (A283 & A289) som föreföll vara utfyllda med samma eller mycket snarlikt material. En möjlighet vore att dessa är lämningar efter sedermera bortrensade syllstenar men en sådan förklaring torde inte gå att beskriva som annat än mycket spekulativ. En liknade grop (A305) påträffades i det östligt närliggande schaktet S325 som dock inte uppvisade några som helst spår av det aktuella lagret.

En kommentar angående den datering av lagret till trettonhundratals som gjordes 2018. En ¹⁴C-datering kan svårligen bortses ifrån, men ansvarig för denna rapport gör ändå bedömningen att det nog i alla fall bör nämnas att den fältmässiga uppskattningen av lagrets datering snarare hamnade någonstans under de gångna två- till trehundra åren än under medeltid.

Figur 4. Utdrag ur topografiska webbkartan med lämningar och aktuellt undersökningsområde markerat. Skala 1:2 500

Figur 5. Utdrag ur topografiska webbkartan samt ortofoto med schakt och anläggningar markerade.
Skala 1:1 000

Figur 6. Undersökningsområdet mot nordost med schakt S274 till vänster i bild och S314 till höger. Foto Roger Lundgren, ÖM.

Figur 7. Kulturlagret i S319 under framschaktning. Foto mot SSO, Roger Lundgren, ÖM.

Referenser

ArkivSök = Historiska kartor hos Lantmäteriet. Digital resurs via <https://arkivsok.lantmateriet.se>

Feldt, A-C. & Lundberg, A. 2010. *Ekängen – Gärstad – Distorp – Roxtuna : Arkeologisk förstudie*. Östergötlands museum rapport 2010:64. Linköping.

Häradsekonomiska kartan 1868–77 kartblad Roxen. Akt: J112-55-23, ur Rikets allmänna kartverks arkiv via ArkivSök.

KMR = Kulturmiljöregistret, FornSök. Digital resurs via <https://app.raa.se/open/fornsok/>

Norrgren, H. 2018. *Glömda torplämningar i skogens mitt*. Arkeologisk utredning etapp 1 och 2. Rapporter från Arkeologikonsult 2018:3140. Upplands-Väsby.

Ortnamnsregistret. Digital resurs via <https://www.isof.se/sprak/namn/ortnamn/ortnamnsregistret.html>

Svarvar, K. & Lundgren, R. 2020. *Ny strukturplan i Ekängen*. Arkeologisk utredning etapp 1 och 2. Östergötlands museum rapport 2020:1. Linköping.

Ternström, C. 2001. *Ekängen Näsby 5:1*. Arkeologisk utredning. Östergötlands museum rapport 2001:46. Linköping.

Ägoavmätning Rystad sn, 1807, akt D86-21:2, Näsby nr 1–4, Petrus Ramstedt. Ur Lantmäteristyrelsens arkiv via ArkivSök.

Bilaga 1. Schaktbeskrivningar

Schakt-ID	Längd (m)	Bredd (m)	Djup (m)	Beskrivning	Övrigt	Area (m ²)	Koordinater (N/E)
S270	2,94	2,58	0,7-1,0	Brungrå silt med riligt moränsten Ø 0,05-0,5 m. Omgrävt/påfört. Ej bottengrävt.	Dike med uppkastad vall längs väg mot N	5,67	6480130 / 537591
S274	5,02	3,27	0,20-0,40	Grå silt med ngt småsten/grus o enst sten Ø 0,10-0,20 m. Undertill gulgrå sandig silt m måttligt småsten 0,05-0,10 m.		11,86	6480130 / 537582
S314	6,00	2,70	0,20-0,50	Grå sandig silt. Undertill gråvit silt i N del och gulbeige silt i S del, enst moränsten 0,10-0,20 m.		8,77	6480120 / 537568
S319	6,28	2,43	0,20-0,80	Svart/sotigt med enst större sten Ø 0,4-0,5 samt obrändad djurben & tegel, struktur saknas. Undertill ställvis gulbeige silt, enst moränsten 0,10-0,20 m.		15,26	6480120 / 537558
S325	4,95	1,77	0,60-0,75	Gråbrun sandig silt, enst tegelkross och sten. Undertill gråbeige silt,		16,21	6480110 / 537543
S329	7,07	1,68	0,15-0,60	Gråbrun sandig silt, enst sten Ø 0,1-0,2. Undertill gråbeige silt,		16,45	6480110 / 537530
S333	3,04	1,86	0,50	Grå sandig silt. Undertill gulbeige silt.		7,58	6480110 / 537516

Bilaga 2. Anläggningsbeskrivningar

A283 Grop

Storlek och form i plan: Ø 0,75 m, rund.

Djup och form i sektion: 0,10 m, rundad.

Beskrivning: svart sotig sand med någon inblandning av sten och grus, materialet kunde inte särskiljas från ovanliggande lager.

Undersökt andel och metod: 100 %, undersökt och borttagen med handredskap.

Fynd: -

Övrigt: skönjbar först efter borttagande av ovanliggande lager.

A289 Grop

Storlek och form i plan: Ø 0,65 m, rund.

Djup och form i sektion: 0,10 m, rundad.

Beskrivning: svart sotig sand med någon inblandning av sten och grus, materialet kunde inte särskiljas från ovanliggande lager.

Undersökt andel och metod: 100 %, undersökt och borttagen med handredskap.

Fynd: -

Övrigt: skönjbar först efter borttagande av ovanliggande lager.

A305 Grop

Storlek och form i plan: 0,45–0,35 m (VNV-OSO), oval.

Djup och form i sektion: 0,08 m, skålformat rundad.

Beskrivning: brun siltig sand med enstaka tegelkross inblandat.

Undersökt andel och metod: 100 %, undersökt och borttagen med handredskap.

Fynd: -

Övrigt: -

Östergötlands museum utförde under försommaren 2023 en arkeologisk undersökning i form schaktningsövervakning vid Skogstorps gamla tomt, L2011:8618 (RAÄ-nr Rystad 272:1), belägen i södra delen av stadsdelen Ekängen utanför Linköping. I ett av schakten framkom vad som föreföll utgöra något slags omrört lager innehållandes förmodade raseringsmassor. Lagret torde hänga samman med ett sedan tidigare känt kulturlager som påträffats vid en utredning år 2018.

ISSN 1403-9273
Rapport 2023:40